herpy

GEKKOER

Teratoscincus scincus

En rolig ørkengekko fra Sentral-Asia og Iran med store, glassklare øyne og en hale kledd med store plater. Når den føler seg truet, gnir den platene mot hverandre, slik at det rasler som en liten klapperslange. Den graver sine egne huler i sanden og må ha det tørt og en kjølig vinterpause for å formere seg.

Familie: Sphaerodactylidae Engelsk: Common wonder gecko Tidligere navn: *Stenodactylus scincus* Publisert 14. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**16-20 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**10-20 år**
Aktiv	**Om natten**
Levevis	**Bakkelevende og gravende**
Biotop	**Ørken og halvørken**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**90 × 60 × 45 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**24-28 °C**
Varmeplass	**30-35 °C**
Temperatur, natt	**18-22 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
UVB	**Valgfritt**
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Alene eller parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**2 egg**
Kull per år	**1-5**
Inkubasjon	**60-110 dager** ved 28-29 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Vedlegg D**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Teratoscincus scincus er en kraftig bygd ørkengekko med bredt hode, store øyne uten øyelokk og en kort, tykk hale. De voksne er sandgule til gråbrune med svarte, brutte tverrbånd eller flekker, mens sidene og buken er nesten hvite. Nyklekte unger er klart gule med mørke tverrbånd. Huden er tynn, og de store, myke skjellene ligger som takteglstein over hverandre. De rives lett av hvis dyret blir tatt for hardt.

Gekkoen mangler de klebrige tåputene som mange andre gekkoer har. I stedet har tærne kammer av små skjell som gir godt fotfeste i løs sand, så den klatrer ikke på glass, men lever på bakken og i hulene sine. Mest særpreget er halen, som er dekket av store, stive plater. Blir dyret truet, reiser det seg på strake ben, krummer ryggen og svinger halen, slik at platene rasler. Det kan også pipe, hvese og sprette fram og bite. Halen kan kastes og vokser ut igjen, men får sjelden sin gamle form.

Hermann Schlegel beskrev arten i 1858 som *Stenodactylus scincus*. Siden er former som tidligere ble regnet som underarter, skilt ut som selvstendige arter, blant annet *Teratoscincus keyserlingii* og *Teratoscincus rustamowi*. Derfor kan eldre stellveiledninger og dyr i handelen gå under ulike navn. Voksne dyr blir omtrent 16 cm inkludert hale, store dyr opptil 20 cm. Det finnes ingen pålitelige vekttall.

Det er et rolig dyr, men skjørt, og det egner seg bedre til å se på enn til å håndtere.

Utbredelse og leveområde

Arten har en stor utbredelse i ørkenbeltet fra Iran til det vestligste Kina. Den finnes i det sentrale og vestlige Iran, det vestlige Afghanistan og det nordlige Baluchistan i Pakistan og videre mot nord gjennom ørkenene øst for Det kaspiske hav i Turkmenistan, Usbekistan, Tadsjikistan og det sørlige Kasakhstan. I Kina lever den i Xinjiang. Typelokaliteten er Ili-dalen på grensen mellom Kina og Kasakhstan.

Eldre angivelser fra Den arabiske halvøy, blant annet Qatar og Oman, er usikre. Den eneste godt dokumenterte bestanden av slekten i Arabia, i De forente arabiske emirater, hører til den nærstående *Teratoscincus keyserlingii*, så Arabia er ikke med på kartet.

> **Naturlig utbredelse:** Iran, Afghanistan, Pakistan, Turkmenistan, Usbekistan, Kasakhstan, Tadsjikistan og Kina.

LEVEOMRÅDE

Gekkoen lever i ørkener og halvørkener: på sanddyner, grus- og leirsletter og i tørre elveleier med spredt, lav vegetasjon. Om dagen ligger den i en dyp hule som den selv graver. Hulen holder på fuktigheten og skjermer mot både hete og kulde. Om natten kommer den fram og jakter på insekter og andre smådyr, og den tar også mindre øgler.

Klimaet er kontinentalt og barskt med tørre, svært varme somre og kalde vintre. I de nordlige delene av utbredelsen går dyrene i vinterdvale og lever av fettreservene sine. Nettopp den kalde vinteren setter i gang formeringssesongen, og den må etterlignes hvis man vil ha egg i terrariet.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Et enkelt dyr eller et par trenger et terrarium på minst 90 × 60 × 45 cm (lengde × bredde × høyde). Til en liten gruppe bør det være minst 100 × 60 × 60 cm. Dyrene går mye rundt om natten, så gulvarealet betyr mest. Høyden er mindre viktig fordi gekkoen ikke klatrer, men lokket må slutte tett.

Bunnsubstratet er det viktigste. Bruk en tørr, gravbar blanding av vasket lekesand og leire eller ørkenjord som kan holde en gravd hule, i et lag på 10-15 cm. Unngå kalksand og annen farget eller kalkholdig sand fra dyrebutikken, fordi dyrene kan svelge det og få forstoppelse. Lag minst to skjul av f.eks. korkrør og flate steiner, ett i den varme og ett i den kjølige enden. Gjør det ene til et fuktig skjul med lett fuktig jord, slik at dyret selv kan velge. Legg steiner og skjul direkte på bunnen av terrariet før sanden kommer oppi, slik at de ikke styrter sammen når dyret graver under dem.

Sett en lav skål med friskt vann i den kjølige enden, og sørg for god ventilasjon, slik at terrariet ikke blir fuktig og muggent.

TEMPERATUR

Arten må ha en tydelig temperaturgradient. Om dagen skal den kjølige enden ligge på 24-28 °C, og et varmt område skal nå 30-35 °C ved sandoverflaten, f.eks. under en varmepære eller et keramisk varmelegeme styrt av en termostat. Mål overflatetemperaturen med et digitalt termometer eller et infrarødt termometer.

Om natten kan temperaturen falle til 18-22 °C, som i naturen, og det er sjelden behov for ekstra varme. I et kaldt rom kan en varmematte under den ene enden holde bunnen lun uten lys.

Vil du avle, må dyrene ha en vinterpause på omtrent to måneder ved 15-18 °C. Se avsnittet om paring.

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Det er en ørkenart, og terrariet skal være tørt med en luftfuktighet på 30-50 %. Ikke spray hele terrariet. Fukt i stedet sanden lett i den kjølige enden eller i det fuktige skjulet et par ganger i uken, slik at dyret har et sted å gå når det skal skifte hud.

Huden skiftes i stykker, og det kan sitte rester igjen på tær og halespiss hvis lufta er for tørr. Gjør i så fall det fuktige skjulet litt fuktigere. Gekkoen drikker av en vannskål, som må skiftes ofte.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

LYS OG UVB

Som nattaktivt dyr har gekkoen ikke store krav til lys, og den klarer seg fint helt uten UVB når fôret er pudret med D3-vitamin. Man kan også gi et svakt UVB-rør for skyggedyr (Ferguson-sone 1-2), f.eks. et T5-rør på 5-7 % i den varme enden, slik at UV-indeksen høyst er 1-2 der dyret kan komme til. Det må alltid være skygge og skjul i resten av terrariet. UVB er derfor oppgitt som valgfritt.

Hold en fast døgnrytme med omtrent 12 timers lys om sommeren og 10 timer om vinteren. Natten skal være mørk.

Les mer: Lys og UVB Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

FÔRING

Gekkoen er insektetende. Gi variert levende fôr som sirisser, gresshopper og dubia-kakerlakker, og melorm eller voksmøllarver som godbit av og til. Insektene skal være mindre enn avstanden mellom dyrets øyne og gjerne være fôret med grønnsaker, slik at de selv er næringsrike. Voksne dyr fôres 2-3 ganger i uken, unger annenhver dag.

Pudre insektene med kalk ved de fleste måltidene og med et vitaminpulver med D3 én gang i uken. Har dyret UVB, kan det gis mindre D3. Fôr om kvelden, og fjern insekter som ikke blir spist, slik at de ikke plager dyret. Følg med på vekten, for arten blir lett for feit i fangenskap.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

ATFERD OG HÅNDTERING

Gekkoen er rolig og avventende, men skjør. Den tynne huden kan flenges hvis du tar for hardt tak, og halen kastes lett. Håndter den derfor så lite som mulig, og ta aldri tak i halen. Når den føler seg truet, rasler den med halen, piper og kan bite, men det er mest bløff.

Hanner må aldri holdes sammen, fordi de slåss. Et par kan som regel bo sammen, men følg med på om de tåler hverandre. Voksne dyr kan spise eller angripe unger, så unger må alltid ha sin egen boks. Følg med på bitt, manglende haler og dårlig appetitt, og ha et ekstra terrarium klart. Gekkoen sover om dagen i hulen sin, så du ser den mest om kvelden.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannene kjennes på de to bulene ved halerota, der hemipenis sitter, og på en rekke porer foran kloakken. Det finnes ingen pålitelige tall for når arten blir kjønnsmoden. Hunner bør være fullt utvokste, ha godt hold og stabil vekt før de settes til avl, for unge hunner blir lett tappet for kalk.

PARRING

Arten må ha en kjølig vinterpause for å formere seg. Pausen varer som regel omtrent to måneder ved 15-18 °C, og uten pausen uteblir avlen ofte. Fôr dyrene godt i ukene før, slik at de har reserver, men stopp fôringen to uker før temperaturen senkes, slik at tarmen er tom. Vei dem underveis. Øk deretter temperaturen langsomt til det normale, og begynn forsiktig å fôre igjen.

Når dyrene spiser normalt, settes hannen til hunnen i terrariet hennes. Følg med på dem de første nettene, og skill dem hvis hunnen blir jaget uten ro eller får bittsår.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger to egg om gangen og opptil fem kull i løpet av en sesong. Eggene er hardskallede, men skjøre, og kan bli knust når hunnen graver. Gi henne derfor et egglegningssted med dypt, løst sand, f.eks. 15 cm sand over en varmematte i den ene enden, der eggene faller bort fra henne. Sjekk jevnlig etter nye egg.

Følg med på hunnens vekt gjennom hele sesongen, og gi henne rikelig med kalk og fôr. Stopp avlen hvis hun går ned i vekt.

INKUBASJON

Eggene skal inkuberes tørt eller med svært lite fuktighet. For mye fuktighet dreper fostrene, men helt tørr luft kan også være et problem. Det finnes to fremgangsmåter: eggene kan ligge i tørr sand eller i en boks med et lett fuktig medium eller med en flaskekork vann ved siden av eggene. Et trygt utgangspunkt er tørt substrat i en lukket boks med en liten vannskål som ikke rører eggene.

Inkuber ved 28-29 °C. Klekketiden varierer mye: angivelsene spenner fra omtrent 100-110 dager ved 28 °C ned til omtrent 60 dager ved 29 °C. Legg eggene halvveis ned i substratet uten å vende dem. Det er ikke kjent om temperaturen bestemmer kjønnet.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er klart gule med mørke tverrbånd. Ta dem bort fra de voksne, som kan angripe dem. Hold dem enkeltvis i en liten boks eller et terrarium på 20-40 liter med sand, et tørt og et fuktig skjul, og fukt en liten del av bunnen lett.

Gi små levende insekter som små sirisser og små kakerlakker, pudret med kalk, annenhver dag. Vei dem jevnlig. Det finnes ikke pålitelige tall for vekst og vekt, så følg med på dyrets kondisjon, f.eks. en fyldig halerot, framfor bare alderen.

Helse og vanlige feil

Arten er hardfør når temperatur og bunnsubstrat er i orden. De typiske problemene er:

- Fuktig bunn og dårlig ventilasjon, som gir sopp, hudproblemer og luftveisinfeksjoner. Hold terrariet tørt med bare ett lite fuktig skjul.
- Hudrester på tær og halespiss, særlig hvis lufta er for tørr. Et fuktig skjul og lunkent vann hjelper.
- Skader på den tynne huden etter hardhendt håndtering. Ta sjelden dyret opp, og aldri i halen.
- Forstoppelse etter svelgd kalksand eller annet uegnet bunnmateriale. Bruk vasket sand og leire.
- Mangel på kalk og D3-vitamin, særlig hos unger og avlshunner. Det gir bløte knokler og skjelving. Pudre fôret.
- Fedme ved rikelig fôring med feite insekter.
- Dårlig appetitt ved for lav temperatur eller etter vinterpausen.

Oppsøk en veterinær med erfaring på krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser på flere uker, har hovne øyne, hvesende pust eller er slapt.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.